

Sağlık Alanında Uygulama Eğitimlerinin Etkililiğine İlişkin Öğrenci ve Rehber Sağlık Çalışanı Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*

A Study on Determining Student and Mentor Healthcare Professional Opinions Regarding the Effectiveness of Practical Training in the Field of Health

Çalışma Başvuru Tarihi: 19.12.2025
Çalışma Kabul Tarihi: 30.04.2026
Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Seher POLAT GÜVEN**

İhsan EKEN***

Anahtar Kelimeler:

Öğrenciler, Rehber Sağlık Çalışanları, Uygulama Eğitimi, Etkililik.

ÖZET

Amaç: Sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğini değerlendirmek; uygulama eğitimlerine katılan öğrenciler ile bu süreçte onlara rehberlik eden sağlık çalışanlarının görüşlerini incelemek ve bu görüşlerin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. **Yöntem:** Araştırma nicel araştırma desenine göre gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Uygulama Eğitimi Etkililik Anketi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve anlamlı farklılıkların belirlenmesinde Games-Howell post-hoc testi uygulanmıştır. **Evren ve Örneklem:** Araştırmanın evrenini sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler ile bu öğrencilere uygulama eğitimleri sürecinde rehberlik eden sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Örneklemi ise uygulama eğitimlerine katılan lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler ile farklı sağlık kuruluşlarında görev yapan rehber sağlık çalışanları meydana getirmektedir. **Sonuç:** Araştırma sonucunda öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Üniversite öğrencileri uygulama eğitimlerini daha olumsuz değerlendirirken, lise öğrencilerinin daha olumlu görüş bildirdiği; kamu ve özel lise öğrencileri arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin uygulama eğitimlerini erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu değerlendirdiği görülmüştür. Rehber sağlık çalışanlarının görüşlerinin mesleki kıdem, çalışma süresi ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte rehber sağlık çalışanları öğrencilerin uygulamalara isteyerek katılmadıklarını ifade ederken, öğrencilerin isteyerek katıldıklarını belirtmeleri iki grup arasında algı farklılığı bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda ortak soruya verilen cevabın çeliştiği görülmektedir. Dolayısıyla uygulama eğitimlerinin niteliğinin artırılmasına yönelik düzenlemelerde, öğrenci ve rehber sağlık çalışanları arasındaki iletişim ve rehberlik süreçlerinin güçlendirilmesi önerilmektedir.

Keywords:

Students, Mentor Healthcare Professionals, Practice Training, Effectiveness.

ABSTRACT

Purpose: To evaluate the effectiveness of practical training of students studying in the field of health; to examine the opinions of students participating in practical training and the healthcare professionals guiding them during this process, and to determine whether these opinions differ according to various demographic variables. **Method:** The study was conducted using a quantitative research design. A Personal Information Form and the Practical Training Effectiveness Questionnaire were used as data collection tools. The data were analyzed using the independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and the Games-Howell post-hoc test to determine significant differences. **Universe and Sample:** The universe of the study consists of students studying in the field of health and healthcare professionals who guide these students during the practical training process. The sample consists of high school and university students participating in practical training and mentor healthcare professionals working in different healthcare institutions. **Conclusion:** As a result of the study, it was determined that students' opinions regarding the effectiveness of practical training differed significantly according to their level of education. While university students evaluated practical training more negatively, high school students reported more positive evaluations, and no significant difference was found between public and private high schools. In terms of gender, female students evaluated practical training more positively than male students. It was determined that the opinions of mentor healthcare professionals did not differ significantly according to professional seniority, length of service, or educational level. However, while mentor healthcare professionals stated that students did not participate in practical training willingly, students stated that they participated willingly, indicating a contradiction in responses to the same question. Therefore, it is recommended that communication and mentoring processes between students and mentor healthcare professionals be strengthened to improve the quality of practical training.

* Bu çalışma, 14. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., İşletme A.B.D., seherpolatguven@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3165-3544

*** Doç. Dr., Kamu Yönetimi A.B.D., mehmetihsaneken.021@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9429-9872

1. GİRİŞ

Uygulamalı eğitim, öğrencinin okulda edindiği teorik bilgisini pratiğe dönüştürdüğü ve okuduğu alana ilişkin yetkinlik kazanmasıyla mesleki kimliğe biraz daha yaklaştığı bir süreci kapsamaktadır. Uygulamalı eğitimin görüldüğü kliniklerde öğrenci, öğrenme fırsatı bularak mesleğin gerekliliklerini kavramaya yönelik becerilerini geliştirir (Akutay ve Ceyhan, 2022:1452). Bunun yanı sıra uygulamalı eğitimle öğrenciler bilişsel, psikomotor ve duygusal becerileri gibi hayati bileşenleri birleştirme fırsatı yakalamaktadırlar (D'Souza vd, 2013:27). Uygulamalı eğitimler süresince öğrencilere rehberlik eden sağlık çalışanları, öğrencilerin beceri ve yetkinliklerini arttırmaya, entelektüel bilgilerini güncellemeye ve etkin zaman yönetimine ilişkin fırsatları sunmaktadırlar. Bu bağlamda uygulama eğitimlerine rehberlik eden sağlık çalışanlarının, öğrencileri geliştirmeye yönelik profesyonel donanıma sahip olması önemlidir. Bu açıdan rehber sağlık çalışanı, öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarını tanımlayan, tanımlanan ihtiyaçlara ilişkin etkinlikleri planlayan ve etkin uygulama yaptırıp öğrenme performanslarını değerlendirebilme yetkinliğine sahip olmalıdır. Valiee vd., (2016:258), rehberlik yapan öğretmenlerin yaklaşımlarının, uygulamalı eğitimlerin kalitesine katkıda bulunan etkili ve önemli bir etken olduğunu belirtmekle birlikte, yapılan diğer çalışmalarda uygulamalı eğitimlerin, pek çok faktörlerden etkilenen oldukça karmaşık bir süreci kapsadığı ifade edilmektedir. (Kevin ve Kendall, 2000; Akt., Valiee vd., 2016:259).

Klinik öğretim çerçevesindeki uygulamalı eğitimin, sadece öğretim elemanı ve öğrenci arasında yürütülmediği (Akyüz vd., 2007:459; Aydoğan, 2016:120), klinik öğretim sürecinin öğrencilerin öğrenim hedefleri doğrultusunda en uygun öğrenme çerçevesinin oluşturulması konusunda, öğretim elemanına, klinikte rehberlik yapan çalışanlara, diğer sağlık üyelerine, okul ve hastane yönetimine önemli görevlerin düştüğü belirtilmektedir. (Kaya vd., 2000:30; AYTEKİN vd., 2009:138; Şahan ve Güven, 2020;221). Bu bağlamda yapılacak olan iş birliği öğrencilere rol model olmakta ve klinik öğretimi amacına ulaştırılmaktadır (Konak vd., 2008:4; Polat vd., 2018:68). Böylece hem sağlık ekibi üyelerinden hem de öğretim elemanlarından gördükleri destekle öğrenciler, mesleğe ilişkin kazanımlar elde etmektedirler (Eskimez vd., 2005:34).

Bir ülkenin güçlü bir sağlık alt yapısına sahip olması klinik öğretim kapsamındaki uygulamalı eğitimle verilen kaliteli eğitime bağlıdır (Killam, 2013: 685). Bu konuya dair yasal sorumluluk ülkemizde 3308 sayılı meslek eğitim kanunu'nda (1986) ve yükseköğretimde uygulamalı eğitimler çerçeve yönetmeliği'nde (2021) belirtilmiştir. Klinik öğretim kapsamındaki uygulamalı eğitimlerin etkililiğinin, sağlık alt yapısının şekillenmesinde rol

alması çalışma konumuzu belirlemiştir. Bu sebeple ortaöğretimde ve üniversitede öğrenim gören sağlık meslek mensubu öğrencilerinin ve bu eğitimlere rehberlik eden sağlık çalışanlarının klinik öğretim kapsamındaki uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve bu görüşlerin bazı değişkenlere göre nasıl farklılaştığını belirlemek adına yapılmış çalışmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerini,
2. Rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerini,
3. Rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem ve okul düzeyine (kamu+ özel=ortaöğretim ve üniversite) göre nasıl farklılaştığını belirlemek amaçlanmıştır.

Teknolojik gelişmelerin yoğunlaşarak insan gücüne duyulan ihtiyacın azaldığı, robotik gelişme ve yapay zekânın gündemde olduğu gelişmelerin yaşandığı bu küresel düzende değişmeyen en önemli unsurun insan sağlığı olduğunu ve bunun hiçbir gelişmeyle kıyaslanmayacak kadar önemli olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda insan sağlığına dair verilen hizmetin etkinliğinde rol alan sağlık çalışanı ve sağlık çalışanı adaylarının aldıkları uygulamalı eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerini vurgulamak açısından çalışmamız önemlidir. Böylelikle uygulamalı eğitimlerin etkililiğini, etkililiğe ilişkin olası sorunları ve bu sorunlara dair çözüm önerilerini tartışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmamız klinik öğretim kapsamında hastanelerde beceri/uygulama eğitimi gören öğrencilerin ve bu eğitimlere rehberlik eden sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve bu görüşlerin bazı değişkenlere göre nasıl farklılaştığını belirlemek amacıyla tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini ülkemizin güneydoğusunda bulunan bir ilinin kamu hastanesinde uygulama eğitimi alan sağlık alanıyla ilgili ortaöğretim ve üniversitede öğrenim gören öğrencileri ve onlara rehberlik yapan sağlık çalışanları oluşturmaktadır. %97 güven düzeyinde evreni temsil edecek örneklem büyüklüğü öğrenciler için 513, rehber sağlık çalışanları için 135 olarak belirlenmiştir. Değerlendirme 513 (213'ü kamu ortaöğretimde, 244'ü özel ortaöğretimde ve 56 üniversite öğrenim gören öğrenciler olmak üzere) öğrencinin ve 135 rehber sağlık çalışanının verdiği cevaplar üzerinden sağlanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Titrek vd. (2015), uzman görüşü alınarak hazırlanan Staj Etkililiği Anketi'nden yararlanılmış olup oluşturulan soru ifadeleri kullanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilere uygulanan anket soruları 11 sorudan, rehber sağlık çalışanlarına uygulanan anket soruları 13 sorudan oluşmakta olup araştırmanın verileri 5'li Likert tipi ölçek (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Fikrim Yok, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) kullanılarak değerlendirilmiştir. Ölçek genel ve alt puanları 1 ile 5 arasında değişmektedir. Öğrencilere uygulanan anketin Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı 86,5, rehber sağlık çalışanına uygulanan anketin Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı ise 75,6 olarak yüksek bulunmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Uygulama eğitime gelen öğrencilere ve onlara rehberlik yapan sağlık çalışanlarına yüz yüze uygulanan anket her bir katılımcı için yaklaşık 5 dk sürmüştür ve verilerin toplanması 2 aylık bir sürede tamamlanmıştır.

2.4. Veri Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS for Windows 22.0 programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizde anlamlılık düzeyi ($p>0,05$) alınarak analiz sürecinde normallik varsayımları ve varyansların homojen olup olmadığı dikkate alınarak uygun parametrik ve parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır. Ayrıca bağımsız örneklem için t-testi, ANOVA ve post-hoc analizi için yöntemlerinden Games-Howell testleri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmaya katkı sağlayan katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	Yüzde dağılımı (%)	Sıklık dağılımı (f)
Cinsiyet	Kız öğrenci	59,5	305
	Erkek öğrenci	40,5	208
	Toplam	100,0	513
Yaş	15-17 yaş arası	32,9	169
	18-25 yaş arası	66,3	340
	26-33 yaş arası	0,80	4
	Toplam	100,0	513
	Öğrenim Durumu	Ortaöğretim - Özel	47,6
	Ortaöğretim - Kamu	41,5	213
	Üniversitede - Kamu	10,90	56
	Toplam	100,0	513

Araştırmaya katılan öğrencilerin 305'i kız (%59,5), 208'i erkektir (%40,5). 169 öğrenci (%32,9) 15-17 yaş aralığında ve 340 öğrenci (%66,3) 18-25 yaş aralığında iken sadece 4 öğrenci (%0,80) 26-33 yaş aralığında bulunmaktadır. 457 öğrenci (%89,1) ortaöğretimde öğrenim görmekte iken 56'sı (%10,90) üniversitede öğrenim görmektedir. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin 213' ü (%41,5) kamu, 244'ü (%47,6) özel okulda öğrenim görmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Rehber Sağlık Çalışanlarının Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	Yüzde dağılımı (%)	Sıklık dağılımı (f)
Cinsiyet	Kadın	81,5	110
	Erkek	18,5	25
	Toplam	100,0	135
Yaş	18-25 yaş arası	10,4	14
	26-33 yaş arası	16,3	22
	33-44 yaş arası	57,0	77
	45 ve üzeri	16,3	22
	Toplam	100,0	135
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	12,6	17
	6-10 yıl	17	23
	11-15 yıl	21,5	29
	16-22 yıl	48,9	66
	Toplam	100,0	135
Öğrenim durumu	Ortaöğretim	8,1	11
	Ön Lisans	34,8	47
	Lisans	48,9	66
	Yüksek Lisans	8,1	11
	Toplam	100,0	135

Araştırmaya katılan rehber sağlık çalışanlarının 110'u (%81,5) kadın, 25'i (%18,5) erkektir. 18-25 yaş aralığında olan rehber sağlık çalışanları sayısı 14 (%10,4), 26-33 yaş aralığında olanların sayısı 22 (%16,3), 34-44 yaş aralığında olan rehber sağlık çalışanları 77 (%57), 45 ve üzeri olanların sayısı da 22 (%16,3)'dir. Mesleki kıdem açısından örnekleme oluşturan rehber sağlık çalışanlarının çalışma sürelerine ilişkin; 1-5 yıl arası deneyim sahibi olanların sayısı 17 (%12,6), 6-10 yıl arası 23 (%17), 11-15 yıl arası 29 (21,5%) ve 16-22 yıl arası deneyimi olan çalışanların sayısı ise 66 (%48,9) dır. Rehber sağlık çalışanlarının eğitim

durumu ise lise 11 (%8,1), ön lisans 47 (%34,8), lisans 66 (%48,9) ve yüksek lisans 11 (%8,1) dir.

3.2. Normallik Testi

Veri analizine geçmeden önce, elde edilen verilerin analiz yöntemlerine uygunluğunu belirlemek amacıyla dağılım özellikleri incelenmiştir. Parametrik testlerin temel varsayımlarından biri olan normal dağılım, verilerin ortalama etrafında simetrik biçimde dağılmasını ifade etmektedir. Bu nedenle, veri setinin normal dağılıma uygun olup olmadığı çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, araştırmada yer alan değişkenlere ait normal dağılım değerleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Normal Dağılım Değerlendirme Tablosu

Değişkenler	Çarpıklık (skewness) katsayısı	Basıklık (kurtosis) katsayısı
Öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiği ilişkin algıları	-0,5	-0,1
Rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiği ilişkin algıları	-0,4	+1,1

Literatürde, normal dağılımın geçerli kabul edilebilmesi için bu katsayıların sıfıra yakın olması ve genellikle -1 ile +1 aralığında değer alması gerektiği belirtilmektedir (Field, 2013, Akt; Polat-Güven, 2025:137). Tabachnick ve Fidell (2013), bu sınırı daha esnek olarak -1,50 ile +1,50 aralığında kabul etmektedir (Şahin ve Derin, 2020:666). Analiz sonuçları, veri setinin normal dağılım gösterdiğini ve bu nedenle parametrik testlerin güvenle uygulanabileceğini göstermektedir. Histogram incelendiğinde verilerin çan eğrisi biçiminde dağıldığı, Q-Q plot grafiklerinde ise veri noktalarının çoğunlukla referans çizgisini takip ettiği veya ona oldukça yakın olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, normal dağılım gösterdiği tespit edilen verilerin güvenilir bir biçimde analiz edilebilmesi için parametrik testlerden yararlanılmıştır. Demografik özellikler ile değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken, yalnızca iki kategoriye sahip gruplarda bağımsız örneklem t-testi, birden fazla kategoriye sahip gruplarda ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

3.3. Ortalama Puanlar ve Standart Sapma Değerlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan Uygulama Eğitimi Etkililik Anketi, beşli Likert tipi bir ölçektir. Katılımcılar her bir ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum (1)” ile “Kesinlikle Katılıyorum (5)” arasında değişen bir derecelendirme ile yanıt vermiştir. Bu kapsamda elde edilen ortalama puanların değerlendirilmesinde, ölçek puan aralıkları dikkate alınmıştır. Ortalama puanların 1,00–1,79 aralığında olması “kesinlikle katılmıyorum” (çok olumsuz), 1,80–2,59 aralığında

olması “katılmıyorum” (olumsuz), 2,60–3,39 aralığında olması “kararsızım/kısmen katılıyorum” (nötr), 3,40–4,19 aralığında olması “katılıyorum” (olumlu) ve 4,20–5,00 aralığında olması “kesinlikle katılıyorum” (çok olumlu) şeklinde yorumlanmıştır. Bu sınıflama, öğrencilerin ve rehber sağlık çalışanlarının görüşlerinin hangi düzeyde olumlu veya olumsuz olduğunu belirlemede temel alınmıştır.

Tablo 4. Ortaöğretim öğrencilerinin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algılarının ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (σ) değerleri

Maddeler	N	\bar{X}	σ
7.Uygulama eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.	457	3,98	1,22
3.Okuldaki öğretmenlerimiz uygulamalı eğitimde belli bir süre rehberlik yapıyor.	457	3,94	1,12
10.Uygulamalı eğitimin sonunda yeterli pratik yeteneği kazandığımı düşünüyorum.	457	3,81	1,25
2.Uygulamalı eğitiminin süresi, yeterliklerin kazanılabilmesi için yeterlidir.	457	3,65	1,28
9.Uygulamalı eğitimlerde giydiğim kıyafeti seviyorum.	457	3,63	1,39
11.Uygulamalı eğitimlerin usta- çırak eğitimi olduğunu düşünüyorum.	457	3,57	1,34
8.Okuduğum bölümü kendi isteğimle seçtim.	457	3,54	1,41
5.Hastanedeki rehber sağlık çalışanı mesleki anlamda bana katkıda bulunuyor.	457	3,40	1,26
1.Okulda verilen teorik eğitim pratik uygulama için yeterlidir.	457	3,31	1,32
6.Hastanedeki rehber sağlık çalışanını yeterli buluyorum.	457	3,24	1,33
4.Hastanedeki rehber sağlık çalışanının bize ayırdığı süre yeterlidir.	457	3,18	1,31
TOPLAM	457	3,57	0,83

Tablo 4’te göre ortaöğretimde okuyan öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin görüşleri olumludur. ($\bar{X}=3,57$). Öğrencilerin en çok katıldıkları soru ifadesi; “*Staj eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.*” ($\bar{X}=3,98$), olması iken en az katıldıkları ifade ise; “*Hastanedeki rehber sağlık çalışanının bize ayırdığı süre yeterlidir.*” ($\bar{X}=3,18$) olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Üniversitede okuyan öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algılarının ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (σ) değerleri

Maddeler	N	\bar{X}	σ
7. Uygulama eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.	56	3,41	1,28
11. Uygulamalı eğitimlerin usta- çırak eğitimi olduğunu düşünüyorum.	56	2,82	1,34
8.Okuduğum bölümü kendi isteğimle seçtim.	56	2,75	1,48
2. Uygulamalı eğitiminin süresi, yeterliklerin kazanılabilmesi için yeterlidir.	56	2,73	1,30
5.Hastanedeki rehber sağlık çalışanı mesleki anlamda bana katkıda bulunuyor.	56	2,63	1,32
3. Okuldaki öğretmenlerimiz uygulamalı eğitimde belli bir süre rehberlik yapıyor.	56	2,43	1,31
10. Uygulamalı eğitimin sonunda yeterli pratik yeteneği kazandığımı düşünüyorum.	56	2,36	1,18
1. Okulda verilen teorik eğitim pratik uygulama için yeterlidir.	56	2,09	1,12
6.Hastanedeki rehber sağlık çalışanını yeterli buluyorum.	56	2,07	1,04
4.Hastanedeki rehber sağlık çalışanının bize ayırdığı süre yeterlidir.	56	1,86	1,05
9. Uygulamalı eğitimlerde giydiğim kıyafeti seviyorum.	56	1,70	1,14
TOPLAM	56	2,44	0,56

Tablo 5’te görüldüğü üzere üniversitede okuyan öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşleri olumsuzdur ($\bar{X}=2,44$). Hiç katılmadıkları ifade “*Staj eğitimlerinde giydiğim kıyafeti seviyorum.*” ($\bar{X}=1,70$), en çok katıldıkları ifade ise; “*Staj eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.*” ($\bar{X}=3,41$) olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilerin uygulama eğitimine yönelik motivasyonlarının yüksek olduğunu; buna karşın

uygulama sürecinin niteliğini ve etkililiğini yetersiz olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Tüm öğrencilerin (ortaöğretim+üniversite) uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algılarının ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (σ) değerleri

Maddeler	N	\bar{X}	σ
7. Uygulama eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.	513	3,92	1,23
3. Okuldaki öğretmenlerimiz uygulamalı eğitimde belli bir süre rehberlik yapıyor.	513	3,78	1,24
10. Uygulamalı eğitimin sonunda yeterli pratik yeteneği kazandığımı düşünüyorum.	513	3,65	1,32
2. Uygulamalı eğitiminin süresi, yeterliklerin kazanılabilmesi için yeterlidir.	513	3,55	1,31
11. Uygulamalı eğitimlerin usta- çırak eğitimi olduğunu düşünüyorum.	513	3,49	1,36
8. Okuduğum bölümü kendi isteğimle seçtim.	513	3,45	1,43
9. Uygulamalı eğitimlerde giydiğim kıyafeti seviyorum.	513	3,42	1,49
5. Hastanedeki rehber sağlık çalışanı mesleki anlamda bana katkıda bulunuyor.	513	3,32	1,29
1. Okulda verilen teorik eğitim pratik uygulama için yeterlidir.	513	3,18	1,36
6. Hastanedeki rehber sağlık çalışanını yeterli buluyorum.	513	3,11	1,35
4. Hastanedeki rehber sağlık çalışanının bize ayırdığı süre yeterlidir.	513	3,03	1,35
Toplam	513	3,44	0,87

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde hem ortaöğretimde hem de üniversitede öğrenim gören tüm öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin $\bar{X}=3,44$ olumlu olduğu görülmektedir. Bu sonuca ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin sayıca fazla olması ve eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin olumlu olması yansımıştır. Tüm öğrencilerin en çok katıldığı görüşler: “*Staj eğitimi faaliyetlerine isteyerek katılıyorum.*” ($\bar{X}=3,92$) şeklinde olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Rehber Sağlık Çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (σ) değerleri

Maddeler	N	\bar{X}	σ
1. Uygulamalı eğitimler mesleki gelişim için önemlidir.	135	4,44	1,01
11. Biriminizde uygulama eğitimi gören öğrencilerin hangi okullardan geldiğini biliyorum. (Kamu, özel veya üniversite)	135	4,07	1,01
9. Rehberlik yaptığım öğrencilere mesleki anlamda katkıda bulunuyorum.	135	4,06	0,87
2. Uygulamalı eğitimlerde rehberliği istekli olarak yapıyorum.	135	3,79	1,12
13. Uygulamalı eğitiminin usta- çırak eğitimi olduğunu düşünüyorum.	135	3,64	1,26
12. Öğrenciler, çalışanlarla sağlıklı iletişim kurabiliyor.	135	3,47	1,14
5. Uygulamalı eğitim sonunda öğrencilerin yeterli pratik deneyimi kazandığını düşünüyorum.	135	3,36	1,18
8. Öğrencilere rehberlik için ayırdığım süre yeterlidir.	135	3,27	1,25
3. Öğrenciler, sağlık kuruluşlardaki uygulamalara isteyerek katılmaktadır.	135	2,96	1,16
6. Okuldaki öğretmenler stajda belli bir süre rehberlik yapıyor.	135	2,79	1,35
10. Stajyer öğrencilerinin bilgi düzeylerini yeterli buluyorum.	135	2,60	1,11
7. Okuldaki öğretmenlerin stajda belli bir süre rehberlik yapmalarını yeterli buluyorum.	135	2,41	1,25
4. Okulda verilen teorik eğitim, stajdaki pratik uygulama için yeterlidir.	135	2,35	1,15
Toplam	135	3,32	,58

Tablo 7'deki verilere göre rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşleri olumludur. ($\bar{X}=3,32$). Rehber çalışanlarının en çok katıldığı görüş; “*Staj eğitimleri mesleki gelişim için önemlidir*” ($\bar{X}=4,44$) şeklindedir.

3.4. T Testi Sonuçları

Araştırmada, bir değişkenin iki farklı bağımsız grupta ölçüldüğü durumlarda, grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla

bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Bu yöntemle, söz konusu öğrenci ve rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimi etkililiği algılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 8. Öğrenci ve Rehber Sağlık Çalışanlarının Uygulama Eğitimi Etkililiğine İlişkin Algılarının Cinsiyete İlişkin T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	t-testi f	p
Öğrenci algıları	Kadın	305	3,51	0,811	2,282	397	0,023
	Erkek	208	3,33	0,950			
Rehber algıları	Kadın	110	3,30	0,578	-0,610	35,02	0,543
	Erkek	25	3,38	0,595			

Tablo 8’de öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algılarına dair varyansların eşit olup olmadığını belirlemek üzere Levene Testi uygulanmıştır; elde edilen p değerlerinin 0,05’ten küçük çıkması varyansların homojen olmadığını göstermiştir. Öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algıları, cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre Kız öğrencilerin uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algı puanı (Ort. = 3,51, SD= 0,81), Erkek öğrencilere (Ort. = 3,33, SD = 0,95) göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($t(397) = 2,282, p = 0,023$).

Rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin algılarına dair varyansların eşit olup olmadığını belirlemek üzere Levene Testi uygulanmıştır; elde edilen p değerlerinin 0,05’ten büyük çıkması varyansların homojen olduğunu göstermiştir. Buna göre; uygulama etkililiği algılarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmaktadır ($p=0,543; p>0,050$).

3.5. ANOVA Testi Sonuçları

Bağımsız gruplara ait veriler için tek yönlü ANOVA testi, bir değişkene ilişkin ölçümlerin birbirinden bağımsız ve ikiden fazla grupta elde edildiği durumlarda uygulanmakta olup bu yöntem, söz konusu gruplar arasında ölçüm sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye olanak tanımaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine dair algıların eğitim gördükleri okullara göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Uygulama Eğitimi Etkililiğine İlişkin Algularının Öğrenim Gördüğü Liseye İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	ss	Varyansın kaynağı	KT	f	O	F	p
Öğrenci algıları	Kamu lise	213	3,5	0,74	Gruplar arası	64,368	2	32,18	50,16	
	Özel lise	244	3,6	0,89	Grup içi	327,18	510	0,642		
	Üniversite	56	2,4	0,56	Toplam	391,55	512			0,000

Öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin algularının öğrenim gördüğü liseye göre varyansların homojen olup olmadığını belirlemek amacıyla Levene Testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin algularına ait p değerlerinin 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu değişkenlerin varyanslarının homojen bir dağılım sergilemediğini göstermektedir. Varyansların homojen olmaması nedeniyle, öğrencilerin algıları için Welch ANOVA testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin algularının öğrenim gördüğü liseye bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur [$F(2, 510) = 50,167, p = 0,000$].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla uygulanan Games-Howell post hoc testi sonuçlarına göre: Kamu lisesi ile üniversitede öğrenim gören öğrenciler arasında uygulama eğitimi etkililiği algı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Ort. fark= 1,079, $p < 0,05$). Bu farklılık, kamu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, üniversitede öğrenim gören öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde uygulama eğitimlerinin etkili olduğunu algıladıklarını göstermektedir. Öte yandan, kamu ile özel, özel ile üniversitede öğrenim gören öğrencilerin algıları arasında yapılan karşılaştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p > 0,05$).

Rehber Sağlık Çalışanlarının eğitimlerin etkililiğine ilişkin görüşlerinin çalışma süresi değişkenine göre incelenmesi

Rehber Sağlık Çalışanlarının eğitimlerin etkililiğinin çalışma süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Rehber Sağlık Çalışanlarının eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin mesleki kıdem değişkenine göre incelenmesi

Rehber Sağlık Çalışanlarının uygulamalı eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin Mesleki Kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı saptanmıştır. [$F(3-131) = ,999; p > 0,05$].

Rehber Sağlık Çalışanlarının eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre incelenmesi

Rehber Sağlık Çalışanlarının uygulamalı eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı saptanmıştır [F(3-131) = ,729; p>0,05].

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kliniklerde uygulama eğitimi alan öğrencilerin ve onlara rehberlik yapan sağlık çalışanlarının uygulamalı eğitim sürecinin etkililiğine ilişkin görüşlerini ölçtüğümüz araştırmamızda önemli bulgulara rastlanmıştır. Buna göre öğrencilerin teorik bilgilerini pratiğe dönüştürdükleri uygulamalı eğitimlerin öğrenciler (ortaöğretim +üniversite) açısından etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak okul düzeyine göre ortaöğretimde ve üniversitede öğrenim gören öğrenciler olarak kategorize edildiğinde uygulama eğitimlerinin etkililiği üniversitede öğrenim gören öğrenciler açısından olumsuz karşılanmıştır. Karaöz'e (2013) göre kliniklerde eğitim gören öğrencilere uygulayarak ve yaşayarak öğrenme imkânı verilmesi eğitimlerin etkin geçmesini ve olumlu değerlendirmesini etkilemektedir.

Üniversite öğreniminin mesleği icra etmeye daha yakın olması nedeniyle üniversitede öğrenim gören öğrencilerin uygulamalı eğitimlerin etkililiğine ilişkin görüşlerine dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda üniversiteli öğrencilerin tamamı; rehber sağlık çalışanının kendilerine ayırdığı süreyi yeterli görmemiştir. Ciğerci vd. (2016;40), uygulama alanlarındaki öğrenci yoğunluğu ve öğretim elemanlarının yetersizliği nedeniyle rehber sağlık çalışanlarına büyük görevler düştüğünü belirtmiştir. Ancak rehber sağlık çalışanının kendi iş yükünün de rehberlik sistemini olumsuz etkileyebileceğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Devamındaki soru ifadesinde üniversiteli öğrenciler; hastanedeki rehber sağlık çalışanını yeterli görmemiştir. Bu bulgu rehber sağlık çalışanlarının bilgi akış becerisi yüksek çalışanlardan seçilmesine dikkat çekmektedir. Karaöz'e (2003) göre klinik eğitim sırasında, çalışanların kendi alanındaki yeterliliği ve öğrencilerle kurdukları iletişimin şekli öğrencilerin öğrenmelerini etkileyen faktörler arasındadır. Bunun yanı sıra rehberlik yapan sağlık çalışanlarının mesleki yönden donanımlı olması uygulama hedeflerine ulaşılması açısından önemlidir (Erenel vd., 2008:19; Karadağ vd., 2013:667).

Üniversiteli öğrenciler; okulda verilen teorik eğitimin pratik uygulama için yeterli olmadığı görüşündeler. Alan yazında uygulamalı eğitimlere yönelik yapılan benzer çalışmalarda teorik bilginin yetersiz olduğuna ilişkin bulgulara rastlanmıştır; Bayar ve ark. (2009) yaptığı

araştırmada öğrencilerin %51,6'sının ve Cığerci vd., (2016;42) araştırmasında öğrencilerin %56,7'sinin pratik uygulama için teorik bilgilerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Başka bir soru ifadesinde üniversiteli öğrenciler; okuldaki öğretim elemanlarının uygulamalı eğitim için ayırdıkları süreyi yetersiz buldukları görüşündeler. Karaöz'e (2013) göre, eğitici sayısının az olması durumlarda, uygulama yapılan klinikteki rehber sağlık çalışanlarının desteğinin sağlanabilmesi için işbirliği yapılması gerekmektedir. Ayrıca rehberlik sistemi uygulamalı eğitim sürecini destekleyen bir sistemdir (Ay, 2007:60).

Devamındaki soru ifadesinde üniversiteli öğrenciler; hastanedeki rehber sağlık çalışanlarının mesleki anlamda kendilerine katkıda bulunmadıkları ve uygulama eğitimi sonunda yeterli pratik yeteneği kazanmadığı görüşündeler. Akyüz vd., (2007:460) öğrencilerin yalnızca çalışanları gözlemleyerek öğrenemeyeceklerini, çalışanların onlara rehberlik etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca üniversiteli öğrenciler müfredattaki uygulamalı eğitim süresinin mesleğe ilişkin yeterlilik kazanabilmeleri için yeterli olmadığı görüşündeler. Bu anlamda öğrencilerin uygulama deneyimleri sırasındaki kaygı düzeyini azaltılabilmesi ve tedavi hizmeti sunan ekibe uyum sağlayabilmesi için uygulamalı eğitim süresine ilişkin revizyonun yapılması önerilmektedir.

Müteakip soruların devamında üniversiteli öğrencilerin tamamının uygulamalı eğitimde giydiği kıyafeti sevmemesi, okuduğu bölümü kendi isteğiyle seçmemelerine bağlanabilir. Esasında insan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi de meslek seçimidir. Meslek seçimi, bireyin sadece özel yaşamını değil aynı zamanda çevresiyle olan ilişkisini de etkileyeceğinden yaşam şeklinin oluşmasında belirleyici rol oynamaktadır. Bu denli önemli bir hususta meslek seçimine ilişkin kararın bireylerin tercihine bırakılması hatta bireylerin mesleğe uygunluk kişilik testlerine tabii tutulmasına yönelik sistemlerin geliştirilmesi önerilmekle birlikte bu sistemlerin hem birey hem de toplum açısından sağlıklı kazanımlarla sonuçlanacağı düşünülmektedir.

Uygulama eğitimlerinin etkililiğinde önemli bir role sahip olan rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimlerinin etkililiğine ilişkin görüşü olumlu olmakla birlikte rehber sağlık çalışanlarının tamamı uygulamalı eğitimlerin mesleki gelişim için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda uygulamalı eğitim süreci, mesleğe ilişkin bilginin, becerinin artırılması ve etik ilkelerin benimsenmesinin yanında edinilen yetenek ve değerlerin davranışa yansımaya katkı sağlamalıdır (Boztepe ve Terzioğlu, 2013:59; Karaöz, 2013:152; Titrek vd., 2015:271; Uysal ve Bayülgen, 2022:7). Ayrıca rehber sağlık çalışanları, uygulama eğitimine gelen öğrencilerin bilgi düzeyini yeterli bulmadıkları ve okulda verilen teorik eğitimin pratik

uygulama için yeterli olmadığı görüşündeler. Bu hususta hastane ve okul iş birliği programının geliştirilmesi hem teorik hem de pratik eğitim sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca rehber sağlık çalışanları okuldaki öğretmenlerin uygulamalı eğitimde rehberlik yapma sürelerini yeterli bulmadıkları görüşündeler.

Rehber sağlık çalışanları, olumsuz görüş bildirdiği bir diğer soru ifadesi öğrencilerin uygulamalı eğitime isteyerek katılmadıkları yönünde olmasına karşın yapılan çapraz karşılaştırmada hem ortaöğretimde hem de üniversitede öğrenim gören öğrenciler, uygulama eğitimlerine isteyerek katıldıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda ortak soruya verilen cevabın çeliştiği görülmektedir. Çelişen bir diğer soru ifadesi uygulamalı eğitimin usta-çırak ilişkisi olduğu yönündeki soru ifadesidir. Buna göre rehber sağlık çalışanları ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrenciler olumlu, üniversitede öğrenim göre öğrenciler ise olumsuz değerlendirmişlerdir.

Son olarak rehber sağlık çalışanların ve öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin görüşlerinin bazı değişkenlere göre nasıl farklılaştığını değerlendirdiğimiz çalışmamızda; öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiği ilişkin algıları öğrenim görülen okul türüne göre (lise ya da üniversitede öğrenim görme durumuna) göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Post hoc analizler, kamu lisesi öğrencileri ile üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kamu lisesi öğrencilerinin, üniversite öğrencilerine kıyasla uygulama eğitiminin daha etkili olduğunu algıladıklarını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiği ilişkin algıları cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Buna göre, kız öğrencilerin uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin algıları, erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra rehber sağlık çalışanlarının uygulama eğitimi etkililiğine ilişkin algılarının çalışma süresine, mesleki kıdemine ve eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

5. ÖNERİLER

Uygulamalı eğitim sürecinin, bir ülkenin sağlık hizmeti sunumunun kalitesine önemli bir etkisi olduğuna dikkat çekmek ve bu sürecin çemberinde sadece öğrencinin değil, öğretmenlerin, rehber sağlık çalışanlarının, diğer sağlık çalışanlarının, okul ve hastane yönetiminin de olduğu bir bütüncül yaklaşımla değerlendirmesi gerektiği önerilmektedir. Bu bağlamda, söz konusu sürecin daha kapsamlı ve derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekte nitel yöntemlerle desteklenecek ve farklı bölgelerde yürütülecek

araştırmaların, sağlık eğitiminin standardizasyonu ve kalite geliştirme süreçlerine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, A., Tosun, N., Yıldız, D. ve Kılıç, A. (2007). Klinik öğretimde hemşirelerin, kendi sorumluluklarına ve hemşirelik öğrencilerinin çalışma sistemine ilişkin görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6, 459–464.
- Akutay, S. ve Ceyhan, Ö. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğretimde etik sorun yaşama durumlarını belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1452–1459.
- Ay, F. (2007). Hemşirelik eğitiminde yeterliliğin sağlanması için yeni bir yaklaşım: rehber hemşire (koçluk) sistemi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 52–65.
- Aydoğan, S. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin klinik beceri kazanmaları sırasında karşılaştıkları etik problemler. *Türk J Bioeth*, 3, 120–123.
- Aytekin, S., Özer, F. G. ve Beydağ, K. (2009). Denizli Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları güçlükler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(10), 137–149.
- Bayar, K., Cadır, G. ve Bayar, B. (2009). Determination thought and anxiety levels of nursing students intended for clinical practice. *Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 8(1), 37–42.
- Boztepe, H. ve Terzioğlu, F. (2013). Hemşirelik eğitiminde beceri değerlendirme. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 16(1), 57–64.
- Ciğerci, Y., Çevik, C., Beştepe, G., Küçük, İ., Demir, Y. ve Poyraz, M. (2016). Klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere yönelik düşüncelerinin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 8, 38–51.
- Demir, E., Çelik, İ. ve Urlu, S. (2024). Evaluation of the effect of normality and homogeneity violations in finding appropriate statistical techniques in research in the context of related literature. *Journal of Psychometric Research*, 2(2), 52–62.
- Eskimez, Z., Alparslan, N., Öztunç, G. ve Torun, S. (2005). Hemşirelerin Adana Sağlık Yüksekokulu öğrencileri ve öğretim elemanlarının klinik uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 30–39.

- Erenel, A. Ş., Dal, Ü. ve Kutlutürkan, S. (2008). Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin ve hemşirelerin intörlük uygulamasına ilişkin görüşleri. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 6, 6–25.
- Karadağ, G., Parlar Kılıç, S., Ovayolu, N., Ovayolu, Ö. ve Kayaaslan, H. (2013). Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 12(6), 665–672.
- Karaöz, S. (2003). Hemşirelikte klinik öğretime genel bir bakış ve etkin klinik öğretim için öneriler. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(1), 15–21.
- Karaöz, S. (2013). Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: güçlükler ve öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(3), 149–158.
- Kaya, A., Gözüm, S., Kaya, A., Ünsal, A. ve Ünlü, F. (2000). Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik hemşireleri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3(1), 29–35.
- Killam, L. A. and Herschap, C. (2013). Challenges to student learning in the clinical setting: A qualitative descriptive study. *Nurse Education Today*, 33(6), 684–691.
- Konak, Ş. D., Dericioğulları, A. ve Kılınç, G. (2008). Burdur Devlet Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin, öğrenci hemşirelerinin klinik uygulamalarına ve öğretim elemanlarıyla işbirliği yapmaya ilişkin görüşleri. *Medical Journal of Suleyman Demirel University*, 15(1), 1–5.
- Polat, S. G. (2025). *Örgütsel kayırmacılığın geri çekilme davranışı üzerine etkisinde göreceli yoksunluk algısının aracı rolü* [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Polat, Ş., Ayyıldız Erkan, H., Çınar, G. ve Doğrusöz, L. A. (2018). Bir üniversite hastanesinde klinik uygulama yapan öğrenci hemşirelerin uygulama alanlarına yönelik görüşleri. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(2), 64–74.
- Şahan, S. ve Güven, Ş. D. (2020). Klinik hemşirelerinin öğrenci hemşirelerin eğitime katılımındaki engellerin belirlenmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 218–225. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.765953>
- Şahin, E. S. ve Derin, S. (2020). İletişimde çözüm odaklılık ölçeği'nin (İÇÖÖ) geliştirilmesi, güvenilirlik ve geçerliği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 662–674. <https://doi.org/10.21733/ibad.815206>

- Titrek, O., Hakkakul, M. A. ve Varlı, S. (2015). Hemşirelik bölümü staj uygulamalarının etkililik düzeyine ilişkin öğrenci ve rehber hemşirelerin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 264–280.
- Uysal, D. A. ve Bayülgen, M. Y. (2022). Hemşirelik öğrencileri için klinik uygulamalara yönelik tutum ölçeği'nin geliştirilmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1–9.
- Valiee, S., Moridi, G., Khaledi, S. ve Garibi, F. (2016). Nursing students' perspectives on clinical instructors' effective teaching strategies: A descriptive study. *International Journal of Nursing*, 16(1), 258–262.
- 3308 Sayılı Meslek Eğitim Kanunu. (1986). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim tarihi: 20/12/2022).
- Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği. (2021). <https://www.resmigazete.gov.tr> (Erişim tarihi: 20/12/2022).